

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ВІТЧИЗНЯНИХ ВНЗ

Висвітлено питання формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів як системи інформаційних компетенцій. Виокремлено інформаційні компетенції, які відображають сутність інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, та визначено їх зміст відповідно до вимог стандартів вищої освіти підготовки фахівців, визначених освітньо-кваліфікаційною характеристикою. Визначено рівень забезпечення інформаційних компетенцій навчальними дисциплінами плану підготовки майбутніх перекладачів за ОКР “бакалавр” і ОКР “магістр”. Здійснено аналіз навчальних планів підготовки перекладачів у розрізі вдосконалення їх інформаційної підготовки.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна компетентність перекладача, інформаційні компетенції, освітній стандарт, навчальний план, зміст дисциплін.

Основною рисою сучасного соціуму, що кардинально відрізняє його від історичних попередників, є орієнтування на інформаційне суспільство, здатне забезпечити нову якість життя. Ця якість, в першу чергу, полягає у можливості створювати й накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному й особистому розвитку.

Усі розвинені країни світу нині мають нормативно затверджені національні стратегії побудови інформаційного суспільства, усіляко й системно сприяють подальшому розвитку його елементів [1]. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” також відображає світові тенденції та формулює шляхи розвитку такого суспільства. Одним з положень цього закону є підготовка людини для роботи в інформаційному суспільстві. Умовою успішної реалізації цього є забезпечення навчання, виховання та професійної підготовки її шляхом розвитку національного науково-освітнього простору, розробки методологічного забезпечення використання комп’ютерних мультимедійних технологій у викладанні предметів і дисциплін, вдосконалення навчальних планів, втілення принципу “освіта протягом усього життя” [2]. Зазначені умови безперечно стосуються завдань, які покликана вирішувати освітня система нашої держави. Зокрема, побудова ефективної системи інформаційної підготовки майбутніх фахівців будь-якої галузі, результатом якої має стати сформована інформаційна компетентність, у тому числі й перекладачів, є пріоритетним напрямом діяльності вищих навчальних закладів.

Мета статті – висвітлення питання формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів шляхом формування системи інформаційних компетенцій на основі дисциплін навчального плану їхньої підготовки.

На сучасному етапі розвитку освітніх технологій інформаційна підготовка фахівців в аспекті реалізації компетентнісного підходу в освіті ототожнюється з формуванням інформаційної компетентності. Поняття інформаційної компетентності на теоретичному й методичному рівнях досліджувала велика кількість вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема Г. Акінар, О. Аніщенко, С. Балакірова, Н. Баловсяк,

П. Беспалов, С. Брюс, Н. Гендіна, Д. Грицьков, Р. Гуревич, А. Зав'ялов, М. Загорний, О. Зайцева, В. Котенко, А. Семьонов, О. Спирін, О. Падалка, Л. Пейчева, С. Трішина, Т. Хапке, А. Хуторський, А. Чміль та ін. Умови формування інформаційної компетентності у фахівців, які здійснюють професійну діяльність з навчання іноземних мов, вивчали Т. Гуріна, М. Євстігнеєв, П. Сисоєв. Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх перекладачів висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Р. Зорівчак, І. Корунця, Л. Латишева, С. Панова та ін. Однак питання формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів не було предметом окремого дослідження.

Підготовка фахівців у ВНЗ України має здійснюватися відповідно до стандартів вищої освіти. Стандарт вищої освіти – це сукупність норм, які визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засіб діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання. Систему стандартів національної вищої освіти становлять державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів [3]. В основі двох останніх складових системи стандартів лежать освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми підготовки, засоби діагностики якості вищої освіти, навчальні плани й програми навчальних дисциплін. Оскільки освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу визначає такі аспекти, як місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації, то цей елемент стандарту освіти був взятий за основу визначення компетенцій як складових інформаційної компетентності перекладача.

Розуміючи під інформаційною компетентністю перекладача здатність здійснювати обробку іншомовної інформації шляхом використання необхідних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів з метою отримання адекватного вторинного інформаційного продукту на мові замовника з урахуванням його міжкультурних відмінностей і прагматичного аспекту, виокремили її складові – компетенції:

- інформаційно-пошукову;
- інформаційно-технологічну;
- інформаційно-технічну;
- інформаційно-аналітичну;
- інформаційно-редакційну;
- інформаційно-тематичну.

Інформаційно-пошукова компетенція забезпечується здатністю вибирати різні типи інформаційних джерел (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відео матеріали тощо) відповідно до типу вирішувального завдання, формувати запити для отримання релевантної інформації, здійснювати ефективний пошук інформації різними засобами комунікації (в першу чергу, з використанням технічних і програмних засобів).

Інформаційно-технологічна компетенція передбачає вміння здійснювати технологічну підтримку процесу перекладу шляхом інтегрування відповідних програмних продуктів, використання вибраних інформаційних баз (словники, глосарії, мовні корпуси, інформаційні бази тематичних матеріалів, аудіо/відеоматеріали) із застосуванням необхідних технічних засобів.

Інформаційно-технічна компетенція передбачає знання і розуміння можливостей та сфери застосування технічних засобів для забезпечення технологічного про-

цесу отримання, обробки, передачі, збереження інформації як об'єкта перекладацької діяльності.

Інформаційно-аналітична компетенція означає здатність перекладача визначати потребу в інформації для вирішення професійного завдання, вміння оцінити отримані відомості (перевірити їх достовірність, точність, своєчасність, доцільність) та організувати їх у формі, максимально зручній для сприйняття та використання, вміння проводити порівняльний аналіз відповідних мовних явищ у вихідній і цільовій мовах.

Інформаційно-редакційна компетенція передбачає вміння усувати семантичні, стилістичні, прагматичні, граматичні, лексичні, орфографічні похибки результатів перекладацької діяльності.

Інформаційно-тематична компетенція визначає вміння формувати базу довідкових матеріалів для здійснення перекладу й компенсації браку мовних, тематично-галузевих і фонових знань.

На основі системного підходу до формування зазначених компетенцій, які є складовими інформаційної компетентності, здійснили аналіз навчальних планів підготовки майбутніх перекладачів в розрізі ступеневої підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями (ОКР) “бакалавр” та “магістр”. В межах нашого дослідження особливий інтерес становить визначення дисциплін навчальних планів, зміст і структурно-логічна схема вивчення яких забезпечить формування виокремлених компетенцій. В основу аналізу покладено навчальний план підготовки перекладачів у Національному університеті біоресурсів та природокористування України (НУБіП), де здійснюється ступенева підготовка фахівців за напрямом “Філологія” на ОКР “бакалавр” та спеціальністю “Переклад” на ОКР “магістр”. Особливістю підготовки таких фахівців у НУБіП України є орієнтування на тенденції розвитку сучасного аграрного ринку праці, які характеризуються зростанням попиту на фахівців з перекладу науково-технічної літератури агробіологічного, природоохоронного, економічного, інженерно-технічного спрямування, а також документації в галузі якості й безпеки сільськогосподарської продукції, що, в свою чергу, передбачає підвищені вимоги до таких фахівців, особливо в розрізі інформаційної підготовки. З метою здійснення поглибленого аналізу зазначеної проблематики та визначення шляхів формування інформаційних компетенцій з урахуванням накопиченого досвіду до аналізу долучені навчальні плани провідних ВНЗ України, які здійснюють підготовку фахівців з перекладу. Результати аналізу забезпечення формування інформаційних компетенцій дисциплінами навчального плану наведені в таблиці.

Аналіз наведених співвідношень дав змогу виявити аспекти, які необхідно врахувати при вдосконаленні інформаційної підготовки майбутніх перекладачів, зокрема:

1. Навчальні плани містять достатній перелік дисциплін, в межах яких можуть бути сформовані виокремлені компетенції за наявності у їх змісті тем, розділів, модулів відповідного спрямування. Розробка структурно-логічних схем їх викладання має забезпечувати чітку послідовність набуття необхідних знань, умінь та здатностей щодо здійснення основного виду фахової діяльності – перекладу.

2. Зміст значної частини інформаційних компетенцій на рівні ОКР “бакалавр” формується за рахунок комп'ютерно орієнтованої дисципліни “Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)”. Враховуючи відносно незначний обсяг цієї дисципліни, для забезпечення формування зазначених компетенцій необхідно ретельно формувати її зміст відповідно до новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, технологій перекладу та потреб ринку перекладацьких послуг.

3. Формування таких компетенцій, як інформаційно-пошукова та інформаційно-технічна, забезпечується незначною кількістю дисциплін, особливо на рівні ОКР “магістр”. Враховуючи обмежену кількість аудиторного навантаження у вивченні магістрами дисциплін навчального плану, для забезпечення наскрізної інформаційної підготовки майбутніх перекладачів особливу увагу необхідно звернути на формування змісту самостійної роботи та ефективних форм її реалізації.

4. У навчальних планах підготовки магістрів з річним терміном підготовки взагалі відсутні комп’ютерно орієнтовані дисципліни, які б забезпечували формування переважної частини інформаційних компетенцій. В цьому випадку особливої ваги набуває доступ магістрів до відкритих електронних ресурсів, які концентрують інформацію про новітні технології в перекладацькій діяльності, програмні й технічні засоби, які забезпечують їх супровід.

Виходячи із цього, доцільно здійснити аналіз змісту дисциплін, які є ключовими у формуванні значної частини інформаційних компетенцій. Зокрема, вивчення дисципліни “Основи інформатики та прикладної лінгвістики” на ОКР “бакалавр” забезпечує формування знань про основні характеристики апаратного і програмного забезпечення, необхідного для обробки, аналізу, розпізнавання, перекладу текстів та формування тематичних словників; основні правила роботи в середовищі операційної системи (Windows), мережі Internet, середовищах текстового й табличного процесорів (MS Word, MS Excel), програмних додатків для розпізнавання (FineReader) та перекладу (PROMT, Linguatex, перекладач Google тощо) текстів, формування глосаріїв.

Відповідно до сформованих знань студент повинен вміти використовувати основне й допоміжне комп’ютерне устаткування для вирішення фахових завдань; користуватися операційними системами, офісними та спеціалізованими програмними продуктами для розв’язування лінгвістичних завдань; здійснювати обмін лінгвістичною інформацією засобами комп’ютерних мереж; використовувати основну і додаткові функції текстового процесора для обробки й аналізу текстів; працювати в середовищі табличного процесора MS Excel з текстовою і числовою інформацією; використовувати формули і вбудовані функції MS Excel для проведення обчислень, обробки й аналізу текстів; здійснювати розпізнавання текстів з використанням відповідного програмного забезпечення; користуватися електронними словниками й перекладачами; здійснювати машинний і автоматизований переклад текстів; створювати тематичні словники.

З метою забезпечення безперервної інформаційної підготовки до навчального плану підготовки магістрів перекладачів у НУБіП України введено дисципліну “Інформаційні технології в перекладацькій діяльності”, зміст якої забезпечує формування умінь створювати алгоритми перекладу та здійснення вибору необхідних інформаційних технологій (ІТ) відповідно до вирішення конкретної перекладацького завдання з адекватного перекладу тексту. Вивчення зазначеної дисципліни передбачає формування у студентів інформаційно-аналітичної компетенції, підґрунтям якої є сформовані протягом попередніх років навчання україномовна й англійськомовна комунікативні компетенції, знання про стилістику та лінгвістику тексту, теорію та практику перекладу тощо. Завдання викладання курсу полягають у тому, щоб ознайомити студентів з вимогами до перекладацьких послуг на ринку праці, з сучасними можливостями ІТ на етапах підготовки до перекладу, здійснення інформаційно-довідкового пошуку, розуміння, інтерпретації та створення тексту адекватного перекладу.

Таблиця

Забезпечення формування інформаційних компетенцій дисциплінами навчального плану

Назва інформаційної компетенції	Тип дисциплін	Назви дисциплін за навчальним планом НУБіП України		Назви аналогічних дисциплін за навчальними планами інших ВНЗ	
		ОКР "бакалавр"	ОКР "магістр"	ОКР "бакалавр"	ОКР "магістр"
Інформаційно-пошукова	нормативні	Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)		Основи інформаційних технологій та ТЗН	
	вибіркові		Інформаційні технології в перекладацькій діяльності		
Інформаційно-технологічна	нормативні	Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)	Техніка перекладу (перша іноземна мова)	Переклад текстів за допомогою ЕОМ	Усний двосторонній переклад (перша іноземна мова)
	вибіркові	Практика письмового й усного перекладу		Комп'ютерна лексикографія і переклад	
Інформаційно-технічна	нормативні	Практичний курс другої іноземної мови й переклад	Інформаційні технології в перекладацькій діяльності	Перекладацькі трансформації	
	вибіркові		Техніка перекладу (друга іноземна мова)	Переклад у світлі теорії комунікації	
Інформаційно-аналітична	нормативні	Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)		Основи інформаційних технологій і ТЗН	
	вибіркові	Аспектний переклад аграрної літератури	Теорія перекладу		
Інформаційно-аналітична	нормативні	Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)			
	вибіркові	Семантико-стилістичні проблеми перекладу галузевих текстів	Інформаційні технології в перекладацькій діяльності		

Продовження табл.

Назва інформаційної компетенції	Тип дисциплін	Назви дисциплін за навчальним планом НУБіП України		Назви аналогічних дисциплін за навчальними планами інших ВНЗ	
		ОКР "бакалавр"	ОКР "магістр"	ОКР "бакалавр"	ОКР "магістр"
Інформаційно-редакційна	нормативні	Українська мова для перекладачів (редагування перекладу)	Українська мова в перекладознавчому аспекті		
		Порівняльна лексикологія основної іноземної і української мови			
	Порівняльна граматика основної іноземної і української мов				
	Практична граматика основної іноземної мови	Редагування перекладів текстів з аграрної тематики	Основи термінознавства		
Інформаційно-тематична	нормативні	Основи інформатики та прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)		Комп'ютерна лексикографія і переклад	
		Аспектний переклад аграрної літератури			
	Науково-технічний переклад	Усний та письмовий переклад спеціалізованої лексики	Основи термінознавства		
	Переклад ділового мовлення та кореспонденції	Інформаційні технології в перекладацькій діяльності			
вибіркові	Семантико-стилістичні проблеми перекладу галузевих текстів				
	Спецкурс з основ укладання галузевих глосаріїв				

Робоча програма спецкурсу “Спецкурс з основ укладання галузевих глосаріїв” передбачає, що за результатами його вивчення студент буде знати основні теоретичні основи лексикографії, типологію лексикографічних творів, навчальні (ідеографічні) словники, перекладні й одномовні термінологічні словники, системи комп’ютерного перекладу; вміти вільно послуговуватися словниками різних типів, швидко й точно знаходити в них потрібну інформацію, використовувати набуті знання на практиці, укладати глосарій за завданою тематикою, робити комп’ютерний переклад текстів й редагувати їх, аналізувати відомості про лінгвістичну інформатику та програмне забезпечення лексикографічних процесів.

Висновки. Отже, аналіз навчальних планів різних ВНЗ засвідчує наявність достатнього переліку дисциплін, які дають змогу забезпечити формування виокремлених інформаційних компетенцій. Водночас з метою реалізації системного підходу у формуванні інформаційних компетенцій майбутніх перекладачів, необхідно сформувати більш чітку структуру навчальних планів і змісту дисциплін, які б відображали сучасні вимоги до фахівця, здатного виконувати професійну діяльність в умовах інформаційного суспільства. Це передбачає зміщення акценту на інформаційну складову у змісті навчальних дисциплін, насичення їх сучасними методами, методами, засобами, технологіями щодо роботи з інформацією як об’єктом перекладацької діяльності.

В цілому узагальнення досвіду різних ВНЗ щодо формування навчальних планів, визначення логічної послідовності та часу вивчення навчальних дисциплін, які забезпечують формування інформаційної компетентності, може стати основою для формування галузевого стандарту вищої освіти підготовки перекладачів з урахуванням специфіки ступеневої підготовки та сучасних вимог до здійснення професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Список використаної літератури

1. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. – К. : НІСД, 2010. – 29 с.
2. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” від 09.01.2007 № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
3. Про вищу освіту : [Закон України: офіц. текст: за станом на 19 жовтня 2006 року]. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 64 с.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2013.

Тарасенко Р.А. Особенности информационной подготовки будущих переводчиков в отечественных вузах

Рассмотрены вопросы формирования информационной компетентности будущих переводчиков как системы информационных компетенций. Выделены информационные компетенции, отражающие сущность информационной компетентности будущих переводчиков, определено их содержание в соответствии с требованиями стандартов высшего образования подготовки специалистов, которые регламентированы образовательной квалификационной характеристикой. Определен уровень обеспечения информационных компетенций учебным дисциплинам плана подготовки будущих переводчиков по ОКУ “бакалавр” и ОКУ “магистр”. Осуществлен анализ учебных планов подготовки переводчиков в разрезе совершенствования их информационной подготовки.

Ключевые слова: *информационное общество, информационная компетентность переводчика, информационные компетенции, образовательный стандарт, учебный план, содержание дисциплин.*

Tarasenko R. Features of information training of future translators in ukrainian high schools

The article deals with the problem of the formation of information competence of future translators as a system of information competencies. The information competencies that reflect the essence of the information competence of future translators are identified and their content is determined in accordance with the standards of higher education degrees. The providing level of information competencies by academic disciplines of training plan for future translators for bachelor and master degrees is determined. The analysis of the curriculum for translators in the context of improving their information training is made. According to the author's definition of "information competence of a translator", which involves the ability to process foreign language information through the use of necessary information resources, information-communication technologies and technical tools in order to obtain an adequate secondary information product in the language of the customer, taking into account cultural differences and pragmatic aspects, the following competencies of future translators as components of their information competence are highlighted: information-searching competence, information-technological competence, information-technical competence, information-analytical competence, informational-editorial competence, information-thematic competence. It was found that the vast majority of dedicated information competencies is formed by computer-oriented subjects of the curriculum "Fundamentals of Computer Science and Applied Linguistics (Computer Processing of Translation) for bachelors and "Information Technology in the Translation" for masters. The formation of a significant amount of skills in the course "Fundamentals of Computer Science and Applied Linguistics (Computer processing of the translation) is determined. The main skills are: the use of computer hardware, operating systems, office and specialized programs, the implementation of research and exchange of information by means of complex computer networks, carrying out text treatment and text analysis, and implementation of machine-aided translation of texts, the use of electronic dictionaries and glossaries that requires careful formation of its content and structure-logic teaching scheme because of the limited amount of teaching. The ways of improving the information training of future translators, based on the inclusion in the content of the training courses, which form information competencies, sections and modules corresponding to the direction of self-improvement and the forms of its implementation, the application of innovative methods of providing information support on issues forming information specialist competence. It is concluded that the curricula for future translators contain a sufficient set of disciplines that enable the formation of dedicated information competencies in improving their content and structure-logic teaching schemes.

Key words: *information society, information competence of translator, information competence, educational standards, curriculum, content of disciplines.*